

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA TĚLESNÉ A SPORTOVNÍ VÝCHOVY

HRY V PŘÍRODĚ V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jana Řezáčová

Předškolní a mimoškolní pedagogika, obor Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: Mgr. Ilona Kolovská

Plzeň, 2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 1. dubna 2016

.....
vlastnoruční podpis

Děkuji Mgr. Iloně Kolovské za odborné vedení práce a poskytování rad. Dále bych chtěla poděkovat Monice Kalašové, učitelce MŠ Božkov, ve které jsem zpracovávala celou praktickou část, za trpělivost a pomoc při organizaci a také chci projevit díky dětem MŠ Božkov za báječnou spolupráci při realizaci her.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINÁL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

OBSAH

1	ÚVOD.....	2
2	CÍL A ÚKOLY PRÁCE.....	3
2.1	CÍL PRÁCE.....	3
2.2	ÚKOLY PRÁCE.....	3
3	TEORETICKÁ ČÁST	4
3.1	PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	5
3.2	TĚLESNÝ A POHYBOVÝ VÝVOJ DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	6
3.3	CITOVÝ A SOCIÁLNÍ VÝVOJ DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	7
3.4	HRA.....	8
3.4.1	Dělení her	9
3.4.2	příprava a vedení her.....	10
3.4.3	Pravidla úspěšné realizace hry	11
3.4.4	Bezpečnost	12
3.4.5	Pobyt v přírodě	13
3.4.6	Pohyb a dítě předškolního věku	14
3.4.7	Vliv přírodního prostředí na dítě	15
3.4.8	Ochrana přírody při hrách	16
3.4.9	Ochrana dětí při venkovním pobytu.....	16
3.4.10	pobyt v přírodě z pohledu školských dokumentů	17
4	PRAKTICKÁ ČÁST – SOUBOR HER A JEJICH REALIZACE	20
4.1	ÚVOD K PRAKTICKÉ ČÁSTI	21
4.2	ŠKATULATA S URČOVÁNÍM STROMŮ.....	22
4.3	LESNÍ PEXESO	23
4.4	CO NA STROM NEPATŘÍ.....	24
4.5	HRA S OBLÁZKY	25
4.6	VYMĚŇOVAČKA - STROM.....	26
4.7	POZNEJ ŽIVOU PŘÍRODU NA VLASTNÍ OČI.....	27
4.8	ZTRACENÁ ZPRÁVA.....	28
4.9	POCHODOVÁ HRA	29
4.10	PAVOUČÍ SÍŤ	30
4.11	KULIČKY	32
4.12	JAK JE DLOUHÁ MINUTA	33
4.13	SBÍRÁNÍ LISTŮ.....	34
4.14	NEJCHYTRĚJŠÍ V ČELE.....	34
4.15	OBLÁZKOVÁ ŠTAFETA	35
4.16	TREF KÁMEN	37
4.17	PŘETAHOVÁNÍ POKAŽDÉ JINAK	38
4.18	CO VŠECHNO NAJDEŠ V LESE	39
4.19	LAVINA	40
4.20	ÚNIK Z BLUDIŠTĚ.....	41
4.21	OBLÉKACÍ ZÁVODY	42
5	DISKUSE	43
6	ZÁVĚR.....	44
7	RESUME.....	45
8	SEZNAM LITERATURY	46
9	SEZNAM OBRÁZKŮ	48

1 ÚVOD

Hra a pobyt v přírodě vedou k celkovému rozvoji dítěte. Zapojují se tak všechny smysly. To, že je vliv venkovního prostředí pro děti přínosný, je prokázáno mnohými studiemi. V dnešní době se přesto doba strávená v přírodě neustále zkracuje. Často slyšíme o takzvaném odcizování člověka přírodě. Jde o to, že trávíme převážnou část dne v interiérech. Nabídkou her v přírodním prostředí můžeme napomoci toto odcizování zmírnit. Spojením s herními činnostmi získává pobyt v přírodě novou přitažlivost a rozměr. Souborem her v přírodě a popisem jejich realizace s dětmi chci vytvořit poutavou ukázkou a nabídku možností, jak lze dobu v přírodě s dětmi předškolního věku příjemně strávit. V neposlední řadě mohou být hry také inspirací pro tvorbu her nových nebo pro různé modifikace a rozvinutí her obecně známých. Neméně důležitým produktem aktivit v přírodním prostředí je i postupné poznávání všech jeho složek a vytváření návyků, jak se v takovém prostředí chovat a pohybovat, abychom je svou přítomností co nejméně zatěžovali. Hra nám v tomto případě mimo jiné umožňuje získávat a předávat tyto poznatky nenásilnou a zábavnou formou.

2 CÍL A ÚKOLY PRÁCE

2.1 CÍL PRÁCE

Cílem práce je návrh a realizace her a aktivit v přírodě k využití v mateřských školách nebo v různých organizacích s dětmi předškolního věku, případně k využití pro rodiče s dětmi.

2.2 ÚKOLY PRÁCE

- Prostudování odborné literatury věnující se dětem předškolního věku, hře a pobytu v přírodě
- Návrh her a aktivit v přírodě a sestavení sborníku her
- Realizace her a aktivit v přírodě s dětmi předškolního věku
- Modifikace a reflexe uvedených her

3 TEORETICKÁ ČÁST

3.1 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Předškolní vzdělávání je součástí celkového vzdělávacího systému. Organizuje se pro děti zpravidla od tří do šesti let a je uskutečňováno v mateřské škole. Vzdělávání je přizpůsobeno rozumové vyspělosti a schopnostem dětí předškolního věku. Hlavním záměrem je předávat a zprostředkovávat dětem základní životní zkušenosti v přirozeném prostředí skupiny vrstevníků. Rozvíjet u dětí samostatnost, zdravé sebevědomí a tvořivost. Dát všem dětem základ pro celoživotní vzdělávání, dle jejich individuálních možností, potřeb a zájmů. Napomáhá vyrovnávat nerovnoměrnosti vývoje dětí před vstupem do základního vzdělávání. Předškolní výchova podporuje celkový rozvoj osobnosti dítěte. Probíhá ve spolupráci rodiny a předškolního zařízení.

Cíle předškolního vzdělávání jsou specifikovány v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (RVP PV, 2004). RVP PV tvoří jeden ze základních školských dokumentů, který vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. RVP PV pracuje se čtyřmi cílovými kategoriemi, jimiž jsou:

- **Rámcové cíle**, které vyjadřují obecnou podobu cílů předškolního vzdělávání (rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání, osvojení základních hodnot společnosti, získání osobní samostatnosti a schopnosti se projevat).
- **Klíčové kompetence**, které představují dosažitelné výstupy získané na základě předškolního vzdělávání (kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a osobnostní, činnostní a občanské).
- **Dílčí cíle**, které se vztahují pro jednotlivé vzdělávací oblasti (biologická, psychologická, interpersonální, sociálně kulturní, environmentální).
- **Dílčí výstupy**, kterých má být v jednotlivých vzdělávacích oblastech dosaženo.

Během předškolního vzdělávání by měly být vytvářeny základy klíčových kompetencí, které mají význam pro přípravu dítěte na vzdělávání v základní škole, pro jeho uspokojivý současný život i pro další životní etapy (PRŮCHA, KOŤÁTKOVÁ, 2013, s. 77).

3.2 TĚLESNÝ A POHYBOVÝ VÝVOJ DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Předškolní věk je obdobím, kdy dochází ke změnám fyziologického, psychického, ale i sociálního charakteru. Dítě poprvé vstupuje do mateřské školy, kde začíná jeho socializace. Z hravého tříletého dítěte se postupně stává dítě připravené pro vstup do základní školy. Je to období hry a období plné pohybu.

V tomto vývojovém období se zřetelně mění tělesná konstituce dítěte. Typická baculatost předcházejícího období se ztrácí. Děti poměrně rychle rostou, koncem předškolního období se mluví o období první vytáhlosti. S tělesným vývojem souvisí pohybové činnosti a možnosti tělesného zatěžování. Děti předškolního věku se stávají schopnějšími intenzivnějšího tělesného pohybu. Pohyby dítěte se stávají dokonalejší, účelnější. Nesmírně důležitý je pravidelný režim, zejména pravidelný rytmus spánku a bdění, jídla, zábavy a odpočinku. U dítěte předškolního věku pokračuje osifikace kostí, ale kosti ještě nejsou dost tvrdé a pevné. Z křehkosti a pružnosti kostry vyplývá nebezpečí vzniku různých ortopedických poruch. Vzrůstá i výkonnost vnitřních orgánů, zejména srdce a plic. Nervová soustava se rozvíjí pomaleji, zdokonaluje se její stavba i funkce a zvyšuje se pracovní schopnost nervových buněk.

Rozvíjí se i pohybová funkce ruky. Doprňuje se osifikace zápěstních kůstek, dochází ke zdokonalování a zlepšování pohybové koordinace drobného prstového svalstva, což zintenzivňuje rozvoj jemné motoriky. Vyhraňuje se lateralita. Jemná motorika se odráží především ve hře a vlastní sebeobsluze. Děti se učí postupně samostatně oblékat, vázat klíčky, udržovat hygienu a stolovat (KURIC a kol., 1986).

V předškolním období se u dětí utvářejí základy sportovních činností. Koncem období děti zvládnou jízdu na kole, bruslení, lyžování, plavání, házet a chytat míč, lézt po žebřinách, zvládnou delší stoj o jedné noze, skákat snožmo z vyvýšené plochy, dělat kotouly.

Pro děti předškolního věku je tělesná aktivita prostředkem, jak se zapojit do společných činností s ostatními dětmi. Všechny tyto změny je důležité vnímat a volit dětem hry a činnosti přiměřené věku a tomuto vývoji (DVOŘÁKOVÁ, 2011).

3.3 CITOVÝ A SOCIÁLNÍ VÝVOJ DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Na začátku období je dítě přirozeně sobecké a egocentrické, pokládá se za „střed světa“ a očekává s nevinou samozřejmostí, že bude celý svět sloužit výhradně jeho potřebám a zájmům. Citový život dětí v tomto období charakterizuje afektovanost a impulsivnost. Mluvíme o citové labilitě – dítě snadno přejde od smíchu k slzám. Od původní lability, impulsivnosti citů je třeba vést děti k ovládnutí a citové kontrole. Postupně dochází ke stabilizaci citů, dítě je podstatně méně vzrušivé, city jsou vyrovnanější, trvalejší. Prohloubení a rozšíření citových vztahů umožňuje především hra, která uspokojuje a ve které dítě zažívá jeden z nových citů - radost. Projevuje se smíchem a velkou tělesnou aktivitou. Čím je dítě starší, tím více radost projevuje slovně. Další city, které se projevují je sympatie, láska, žárlivost, stud, hněv nebo strach.

Čím více se dítě seznamuje s okolím, tím lépe poznává předměty a děje, tím méně má příčin ke strachu. Dítě začíná objevovat smysl pro humor, chápe jednoduchou žertovnou situaci, začíná samo žertovat. S citovým vývojem úzce souvisí i první chápání základních morálních kvalit, co je dobré a co špatné. V pochopení má výchovný význam hra (potrestání zla, odměnění dobrých skutků). V předškolním věku se také začíná vyhraňovat i osobnost dítěte. Její charakteristické rysy se projevují zejména v citových procesech dítěte a jeho společenských vztazích. Intenzivně se formují i tzv. intelektuální city, projevující se v úsilí poznat věci a získat nové poznatky. Vůle se začíná rozvíjet. Čím je dítě vyspělejší tím větší sílu vůle dokáže projevit a tedy i požadavky, které na ně klade výchova, je možné mírně stupňovat. Vznikají sociální city, ty se váží nejen na lidi, ale i věci, děje, situace. Koncem období začíná dítě hodnotit své chování, má už prvky kritičnosti, což svědčí o rozvoji mravního vědomí.

Dítě si vytváří intenzivnější citové vazby k dospělým než k vrstevníkům. Dospělý je pro dítě zárukou bezpečnosti a opory. Nedostatek citových projevů, tzv. citová frustrace, ochuzuje citový vývoj dítěte. Vztah s vrstevníky se uskutečňuje v hracích skupinách, kde si dítě vybírá spoluhráče náhodně. Vztah je krátkodobý a závisí většinou na vnějších okolnostech. Ke kolektivnímu citění dospívá dítě pouze náznakovitě (KURIC, 1986).

Některé výzkumy naznačují, že čím více citového uspokojení nachází dítě ve hře, tím méně je závislé na emocionálních vztazích klidem a naopak. Jde pouze o vnější

projev, neznamená to, že se oslabují jeho city k lidem, ale jen to, že je nepotřebuje tak často projevovat (KURIC, 1986, s. 141).

3.4 HRA

Nejpřirozenější a základní formou aktivity v předškolním dětství je hra. „Někdy ve snaze co nejlépe ochránit dítě, udělat pro něj jen to nejlepší, aby v životě co nejlépe obstálo, přehlídíme něco tak samozřejmého a z pohledu rodičů mnohdy málo významného, jako je hra“ (KOŤÁTKOVÁ, 2005, s. 179).

Hra nás provází již od počátku naší historie. Dříve jí ovšem nebylo věnováno tolik pozornosti, jako dnes. V dnešní době je zkoumána různými odborníky a je využívána také jako terapeutický prostředek, přesto její přesnou definici neznáme. Je to zejména tím, že pojem hra zahrnuje obrovské množství aktivit, které nemají ani pevně stanovené hranice. Po prostudování několika různých zdrojů a získaných poznatků bych shrnula hlavní principy hry takto:

Hra je dobrovolná činnost, která nám přináší radost a zábavu. Má svá daná pravidla, potřebuje průběžné řízení a závěrečné vyhodnocení. Koná se ve vymezeném prostoru a čase, o kterém z pravidla ztrácíme při její realizaci přehled. Má své základní znaky, jako je spontánnost, zaujetí, radost, tvořivost, fantazie, opakování a přijaté role.

Hra nám dává jednak prostor k získávání prožitků a zkušeností, ale také nám slouží jako výchovný prostředek. Rozvíjí výrazovou a sociální stránku osobnosti dítěte. Herní situace vede ke společné činnosti s vrstevníky, vyžaduje komunikaci a kontakt jak s vrstevníky, tak i s dospělými. Nutí dítě hledat a užívat vhodné verbální i neverbální výrazové prostředky, podporuje řeč a samostatnost projevu. Má tedy významný podíl na integraci jedince do společnosti. Hra stimuluje děti k lepším výsledkům, vzbuzuje u nich zájem.

Hra je dětem blízká především v předškolním a počátečním školním věku, dá se ale s úspěchem použít i později. Záleží na složení třídy, na chování a schopnostech dětí odpovídajících jejich věku. Podle toho také volíme obtížnost her. Vždy se dá dané skupině či jednotlivci obsah her přizpůsobit. Každý pedagog si musí uvědomit, kdy a jakou formou je vhodné hru zařadit.

Hra představuje pro děti zábavnou formu učení. Děti si ani neuvědomují, že k učení dochází. Dochází při ní k celkovému rozvoji dítěte. Je vhodná k zařazení pro děti jakéhokoliv věku. Může probíhat kdekoliv a hodí se k jakémukoliv tématu. Její nespornou výhodou je, že si děti aktivní formou zopakují vše, co se dozvěděli a naučili a zároveň získávají poznatky nové.

Využívání hry k účelům vzdělávacím a výchovným má dlouhou historii (J. A. Komenský, M. Montessori aj.). Prostřednictvím her a herních činností se dají se žáky řešit běžné i složitější učební úlohy, neboť hra se pro ně stává silným motivačním stimulem, který je schopen značně zmobilizovat jejich kognitivní potenciál (SOCHROVÁ, 2011).

3.4.1 DĚLENÍ HER

Existuje mnoho přístupů ke hře a jejímu dělení. Hry můžeme rozdělit podle mnoha kritérií, neboť většina z nich není pouze jednostranně zaměřena. Uvedu pouze několik možností dělení her.

Na přelomu padesátých a šedesátých let 20. století se pokusil všechny druhy her zajímavě rozdělit Roger Caillios. Vytvořil čtyři kategorie, jež dělí podle druhů zážitků a pojmenovává je řeckými názvy:

- agón (soutěž, zápas) – zahrnuje hry a činnosti, jejichž hlavním rysem je soutěživost,
- alea (kostka, náhoda) – do této skupiny spadají hry založené na náhodě a štěstí,
- mimikry (předstírání, maska) – představují skupinu her, které umožňují stát se někým jiným pomocí fantazie,
- ilinx (závrať) – zde nalezneme skupinu her, které mění naše vnímání např. točením, rychlostí či virtuální realitou.

Pro praktické využití se příliš tato teorie dělení nevyužívá, neboť některé hry se prolínají do více kategorií. Často se soutěžení spojuje s náhodou i fantazií.

Dělení her založené na prostředí, kde se hra hraje, sestavil Miloš Zapletal (1995) pro svou „Velkou encyklopedii her“. Dělí je na:

- hry v přírodě,

- hry v klubovně,
- hry na hřišti a tělocvičně,
- hry ve městě a na vsi.

Z jiného hlediska dělení, jak uvádí v knize Dobrodružné hry a cvičení v přírodě Jan Neuman (1998), mluvíme o hrách:

- pohybových, v nichž se uplatňuje rychlost, síla, obratnost a vytrvalost,
- zaměřených na intelektové dovednosti, procvičování paměti, pozornosti, smyslů a vynalézavosti,
- psychologických, sloužící především k sebepoznání,
- kombinovaných, při nichž se uplatní celá osobnost, jak svaly, tak intelekt, vůle a cit.

Dále můžeme členit hry na funkční, fiktivní, receptivní, konstrukční a společenské. Dle zaměření je dělíme na hry s rozvojem koordinace, rychlosti, síly a vytrvalosti, sezónní hry (ve vodě, na sněhu a na ledě) a kooperativní hry. Rozdíly mezi jednotlivými typy her nejsou ostré a mohou se navzájem překrývat, jejich vymezení má charakter spíše orientační.

Hry se tedy mohou dělit podle různých hledisek. Jejich členění závisí čistě na autorovi a většinou vychází z praktického použití her a jejich zaměření. Svůj vývoj v členění mají také hry v přírodě. Lze je dělit např. na krátkodobé či dlouhodobé. Na hry na louce, v lese, u vody, na zahradě nebo ve zvláštním prostředí (NEUMAN, 1998).

3.4.2 PŘÍPRAVA A VEDENÍ HER

Na úspěchu hry se podílejí různé okolnosti. V zásadě je třeba dodržovat několik základních pravidel. Jedním z nich je příprava práce pedagoga, která pro něj může být někdy dosti časově náročná. K přípravě patří především vybrání předem vhodné hry. Je třeba vzít v úvahu věk hráčů, jejich předpokládaný počet, hráčskou zkušenost, pravděpodobný terén, roční dobu a počasí, nutné pomůcky a výchovný účel hry (ZAPLETAL, 1985). Pedagog si stanoví cíle hry a vytvoří postup k jejich dosažení. Musí být schopen vysvětlit hráčům pravidla a dostatečně hráče pro hru motivovat. Pedagog může

při hře vystupovat v několika rolích, a to jako oficiální vedoucí, rozhodčí, instruktor, poradce nebo spoluhráč.

Další velmi důležitou součástí vedení her je jejich příprava. Jestliže hra vyžaduje pomůcky nebo speciální přípravu, musíme jí věnovat dostatečnou pozornost. Příprava někdy může zabrat více času, než hra samotná.

Při přípravě a vedení her pro malé děti jsou na pedagoga kladeny vyšší nároky. Záměrem pedagoga je vzbudit zájem dětí, motivovat je ke hře, udržovat je v pozornosti a stále mít na paměti zásady bezpečnosti. Měl by přihlížet k dennímu režimu dětí, brát v úvahu souvislost s jídlem, spaním a únavou, musí znát vhodné nároky na pohybový aparát dětí, kterému škodí dlouhodobá jednostranná zátěž (BARTŮNĚK, 2001).

3.4.3 PRAVIDLA ÚSPĚŠNÉ REALIZACE HRY

Organizace, popis a pravidla hry by měla být co nejstručnější. Musí však splňovat nejdůležitější podmínku komunikace s hráči, musí motivovat ke hře, vzbudit zájem a chuť hrát (DOBŘÝ, 1988).

Pro úspěšnou realizaci her je velmi důležitým faktorem rozdělení hráčů, utvoření skupin nebo týmu. Hráče můžeme rozdělit mnoha způsoby, jako je rozpočítávání, losování, rozdělování podle data narození, výšky či podle různých náhodných znaků. Chceme-li zaměřit hru určitým směrem, aby např. družstva byla fyzicky vyrovnaná nebo splňovala určitá kritéria (stejný počet chlapců a dívek ve družstvu), určíme druh rozdělení do jednotlivých týmů záměrně. Často si týmy volí nějaký název, přezdívku nebo se odlišují úpravou oblečení.

Prvnímu výběru hry věnujeme zvýšenou pozornost. Volíme dobře připravenou hru, ke které máme všechny pomůcky. Hru přizpůsobíme schopnostem účastníků. První hrou se snažíme účastníky rozehrát a navodit herní atmosféru. Nevhodná je hra, která hned v počátku vyřadí dosti hráčů z kola. Hry volíme tak, aby aktivita hráčů postupně gradovala.

Další důležitou fází úspěšné hry je její uvedení. Existuje mnoho způsobů, jak hru uvést, např. pomocí legendy nebo přehrání dramatického výstupu. Forma uvedení závisí na skupině, ke které promlouváme. Při výkladu zaujmeme příhodné místo, abychom na každého viděli a mohli tak využít očního kontaktu. Vytvoříme atmosféru plnou

zvědavosti a napětí a volíme vhodný a přitažlivý název hry. Úvod zahrnuje popis území, rozdělení do družstev, označení týmů, pravidla a určíme přesný začátek a konec hry.

Důležitým parametrem je zadání pravidel. Formulujeme je jednoduše a srozumitelně a snažíme se, aby přesně a jednoznačně popisovala, o co ve hře jde. Po jejich uvedení necháme prostor pro případné dotazy. Pravidla se během hry snažíme neměnit. Je-li to ovšem nezbytně nutné, každá změna by měla být srozumitelná a opodstatněná. Hry pro malé děti nemají mít složitá pravidla. Někdy je vhodné si hru zkusit nanečisto. Některé hry vypadají svým zadáním složitě, ale při praktické ukázce je zřejmá jejich jednoduchost (BARTŮNĚK, 2001).

Povelem učitelky hra začíná. Vyučující sleduje její průběh, respektování pravidel, chování žáků a dodržování bezpečnosti při hře. Průběh hry lze měnit různými modifikacemi nebo např. změnou velikosti herního prostoru. Hru ukončí učitelka vyhlášením výsledku a krátkým hodnocením (MAZAL, 1993).

3.4.4 BEZPEČNOST

Velmi důležitým bodem při práci s dětmi je dodržování bezpečnostních zásad a předvídání nebezpečných situací. Při hrách nemůžeme úplně rizika zranění vyloučit. Další rizika se mohou objevit i po stránce sociální a emocionální.

K bezpečnosti je třeba vzdělávat. Před veškerými riziky děti izolovat nelze. Cílem tohoto vzdělávání by mělo být především to, aby se dítě naučilo si samostatně riziko vyhodnotit a přemýšlet o možných souvislostech s vlastním jednáním. Děti se s rizikem musí setkat a musí se s ním naučit pracovat, učí se odhadovat to, co zvládnou a co ne. Příliš úzkostlivá péče nebo zkreslený pohled na riziko pro děti přínosné nejsou.

Před zahájením hry je třeba prohlédnout hrací plochu a odstranit z ní nebezpečné předměty. Pomůcky a všechn používaný materiál musí být v pořádku a před hrou zkontrolovány. Dbáme na přiměřené obutí a oblečení hráčů. Přizpůsobujeme hry počasí. Účastníky musíme informovat o potencionálním riziku, upozorňujeme na okolnosti, které je třeba mít na zřeteli, abychom se vyhnuli kolizím a úrazům. Zdůrazňujeme starost hráčů o jejich bezpečnost a snažíme se, aby se cítili vždy bezpečně (NEUMAN, 1998).

Musíme pamatovat i na zdravotní obtíže v přírodním prostředí. Mnoho dětí v současnosti je alergických na některé přírodniny. Je třeba znát příznaky alergických

reakcí (zčervenání a bolest očí, rychlý nástup alergické rýmy, náhlé ekzémy a otoky) a vědět, jak reagovat (okamžitá změna prostředí, antialergické léky, lékař). Důležité je předem probrat s rodiči zdravotní problémy dětí a léky, které užívají (BARTŮNEK, 2001). Lékárnička a potřeby první pomoci by měly být vždy po ruce. Obsah lékárničky pravidelně kontrolujeme. Pedagog by měl mít vždy s sebou mobilní telefon s kontakty na rodiče.

3.4.5 POBYT V PŘÍRODĚ

Pokud jde o přírodu, mohli bychom otevřít diskusi o tom, co to vlastně příroda je. Pro nás jsou to městské parky, příměstské lesy, okolí škol a center umístěných ve volné přírodě. Je to krajina přetvořená člověkem. Zůstává v ní stále dosti krásy a života, aby obohatila naše prožitky a zkušenosti (NEUMAN, 1998).

Pobyt v přírodním prostředí působí blahodárně na tělo i duši. Do přírody bychom měli chodit co nejčastěji a po celý rok. Ani říjnové mlhy, listopadové deště, prosincové plískanice a lednové vánice by neměly být překážkou (ZAPLETAL, 2003).

Je prokázáno lékaři, psychology i pedagogy, že nedostatek pobytu v přírodním prostředí, působí negativně na duševní i tělesné zdraví jedince. Příroda je pro rozvoj zdravé osobnosti a zdraví dětí nenahraditelná. Přírodní prostředí navíc poskytuje dětem přiměřené množství podnětů (JANČAŘÍKOVÁ, KAPUCIÁNOVÁ, 2013).

Pohyb a pobyt v přírodním prostředí na čerstvém vzduchu patří neodmyslitelně k základním potřebám člověka. Bohužel v současné době trávíme mnohem více času v interiérech než dříve. To sebou přináší významnou změnu životního stylu, který ale přináší spoustu negativ. Tato změna je označována termínem odcizování od přírody. Druhá polovina 20. století nám sice přinesla různé vědecko-technické objevy, ale v souvislosti s nimi dochází i k výše zmíněnému odcizování od přírody (JANČAŘÍKOVÁ, KAPUCIÁNOVÁ, 2013).

Současný způsob života je převážně tělesně pasivní, mnoho času sedíme před počítačem, televizí, v autě, zároveň se kolem nás řítí spousta informací, žijeme často v napětí a stresu. Toto psychické zatížení mnohdy vyrovnáváme jídlem a dobrotami. Jsou to běžné znaky nezdravého způsobu života, kterému lehce podléháme. A to se odráží i na dětech od nejmladšího věku (MATOUŠOVÁ, 1992). Tento způsob života s sebou přinesl takzvané civilizační choroby, jako je nadváha, kardiovaskulární choroby, deprese,

alergie

a stres. Všechny tyto choroby úzce souvisejí s nedostatkem pobytu venku a také pohybu.

Pobyt v přírodě by měl dítěti umožnit především dostatek pohybu na čerstvém vzduchu. Zahrada, parky, okolní lesy a louky, to vše jsou místa vhodná k pohybovému vyžití, experimentování i poučení, ale především ke hře (SVOBODOVÁ a kol., 2010).

3.4.6 POHYB A DÍTĚ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Léčebně preventivní účinek pravidelné pohybové činnosti je znám již dlouhá léta. V poslední době má však i vědecké zdůvodnění. Fyzická nečinnost souvisí se všemi typy chronických onemocnění. Je prokázáno, že nečinnost má negativní vliv na paměť a motorické učení (JANČAŘÍKOVÁ, KAPUCIÁNOVÁ, 2013).

Dítě od narození pociťuje stálou potřebu pohybu a také ji uplatňuje. Nedostatek pohybu se projevuje na jeho psychomotorickém vývoji.

Systematické prohlídky dětí předškolního věku v ČR ukazují, že vzrůstá vyšší počet dětí s vadným držetím těla a s ochablým svalstvem. Jako jedna z hlavních příčin je uváděn jak nedostatek pohybové stimulace, tak omezená možnost spontánního pohybového vyžití (DVOŘÁKOVÁ, 2009).

Do pohybových činností řadíme činnosti spontánní, které jsou právě pro děti typické a činnosti řízené, které v MŠ představují různé formy pohybových cvičení. Dítě potřebuje dostatek pohybu spontánního i řízeného. U malých dětí se osvědčila pedagogická zásada, nebránit spontánní pohybové činnosti. Spíše u dětí podněcujeme jejich touhu po pohybu a nezasahujeme do ní řízeným cvičením. U méně pohyblivých dětí pak podněcujeme jejich aktivitu hrou. Při spontánní pohybové činnosti dávají děti přednost opakovaným, krátkým intenzivním zátěžím, které se střídají s krátkými odpočinky. Takto se děti vydrží pohybovat několik hodin.

Děti nejlépe snášejí a přijímají pestrou nabídku pohybových činností zaměřenou na všechny prvky základních pohybových schopností, jako je obratnost, rychlost, vytrvalost a síla. Pokud se dává přednost jen některé z uvedených schopností, pak to může vyvolat poruchy ve vývoji pohybového systému a dalších orgánů.

Je problematické určit množství pohybu, který dítě potřebuje. Závisí to na věku, typu dítěte a na řadě jiných faktorů. Oba extrémy, jak nedostatek pohybu, tak i trvalé či jednostranné přetěžování, se mohou projevit negativně. Bývají to poruchy spánku, snížená chuť k jídlu nebo nadměrná únava.

Ne u všech dětí je potřeba pohybu stejná. Děti hypermotorické mají velkou potřebu pohybu, která se však musí chápat jako objektivní stav a ne jako dětské zlobení. Opačným extrémem jsou děti hypomotorické s malou mírou potřeby se pohybovat. Tyto děti spontánní pohyb a pohybové hry nevyhledávají. Poslední skupinu tvoří děti s běžnou potřebou motoriky, kterých je v populaci většina. Postupně v pohybu nacházejí uspokojení a na svém pohybovém rozvoji se velmi aktivně podílejí (JARKOVSKÁ, 2007, s. 22).

Pohyb je typický pro dětskou hru. Většina dětských her pohyb obsahuje. Pohybové činnosti nabízejí prožitkové učení, které probíhá vlastní skutečnou aktivitou, nikoli zprostředkovaně (slovně, obrazově, virtuálně, atd.).

3.4.7 VLIV PŘÍRODNÍHO PROSTŘEDÍ NA DÍTĚ

Každé prostředí dítě ovlivňuje a je součástí učení a seznamování dítěte s životním prostředím. Děti, které byly ovlivněny prostředím přírodním, mají podle průzkumů lepší environmentální citění a byla u nich zaznamenána vyšší míra spokojenosti a častější pocit štěstí (JANČAŘÍKOVÁ, KAPUCIÁNOVÁ, 2013).

Hlavním přínosem pobytu v přírodě je umožnění mnohostranného pohybového vyžití na čerstvém vzduchu. Zahrada a vycházky do okolí nám umožňují dlouhodobě pozorovat některé jevy, rostliny a zvířata. Můžeme sledovat proměny přírody v čase a ročních dobách. Naučíme se přírodu chránit a obdivovat ji. Můžeme sledovat práci lidí, dopravu, učit se bezpečnému chování na cestách a celkově poznávat své okolí (SVOBODOVÁ a kol., 2010).

Přírodní prostředí nám dnes slouží i jako léčebná terapie. Mluvíme o tzv. „léčbě přírodou“. Dnes máme několik odvětví, která se z „léčby přírodou“ vyvinula, např. gardenoterapie, aromaterapie a zoorehabilitace (canisterapie – kontakt se psem, hipoterapie – kontakt s koněm atd.). Pobyt v přírodním prostředí nás udržuje v tělesné i duševní kondici. Rozvoj těchto terapií začal ve druhé polovině 20. století. Dnes existuje

celá řada odborných studií na toto téma, která pravdivost příznivého vlivu přírody na jedince potvrzují (JANČAŘÍKOVÁ, KAPUCIÁNOVÁ, 2013).

Ven je důležité chodit za každého počasí. Dokonce i za smogové kalamity, protože to, že je pro děti vhodnější zůstat ve třídě, je předsudek z let minulých. Ovzduší uvnitř je stejně znečištěno zplodinami, jako ovzduší venku, a navíc je zde méně kyslíku, více oxidu uhličitého a také více bakterií, spor plísní a dalších nečistot. Vhodné je jít do lesa, který vytváří ozdravné mikroklimatické podmínky (JANČAŘÍKOVÁ, KAPUCIÁNOVÁ, 2013).

Podle dalších průzkumů je zjištěno, že děti, které nechodily do přírody (výzkum dětí žijících obvykle ve velkoměstech) mají problém s koordinací při chůzi v terénu. Všechny děti by se měly do přírody dostávat a vytvořit si k ní vztah, protože pokud tomu tak nebude, je možné, že tyto děti budou jednou učit ty vlastní, že příroda je něco špatného a terén je potřeba vyrovnat umělými povrchy apod. (JANČAŘÍKOVÁ, KAPUCIÁNOVÁ, 2013).

3.4.8 OCHRANA PŘÍRODY PŘI HRÁCH

Při hrách v přírodě věnujeme zvýšenou pozornost ochraně přírody. Volíme adekvátní místo pro uvedení hry (běhovou honičku nehrajeme v prostoru s vysázenými stromky, schovávanou nebudeme hrát v květinové zahradě apod.). Při pobytu v přírodě máme stále na paměti, že jsme v ní hosty a učíme děti, jak se k přírodě chovat. Nebudeme křičet, tím rušíme zvěř i ptáky. Neničíme žádné květiny ani stromy. Děti vedeme nenásilnou formou k tomu, aby si všímaly krásy kolem sebe (BARTŮNĚK, 2001). Při herních aktivitách se děti samovolně učí, že příroda tu není jen pro ně a získávají povědomí o tom, jak to v přírodě funguje. Po skončení her po sobě nenecháváme žádné stopy. Vše, co jsme do přírody přinesli, zase odneseme.

3.4.9 OCHRANA DĚTÍ PŘI VENKOVNÍM POBYTU

Pro ochranu dětí je velmi důležité jejich vybavení, které zkontrolujeme předtím, než s dětmi vyrazíme ven. Základem je vhodné obutí. Nevhodné jsou sandály, z důvodu padání kamínků či klacíků do boty. Oblečení je vhodné volit vícevrstevné. Termoregulace u dětí je nízká, snadno se zahřívají a také mohou snadno prochladnout. Oblékáme se podle počasí venku. Je důležité, aby děti neprochladly, ale stejně tak důležité je, aby

neprochladla paní učitelka. Pro ni platí stejná pravidla oblékání i obutí jako u dětí. Je dobré si uvědomit, že nemá takový pohyb jako děti samotné.

Ve školce by mělo mít každé dítě náhradní oblečení. Obzvláště v zimě, kdy dochází častěji k promočení oblečení. Také by mělo mít každé dítě ve školce pláštěnku a mít správné obutí do deštivých dnů, které netvoří výjimku venkovnímu pobytu.

Děti je tedy třeba chránit před chladem nebo naopak v létě před přehřátím. Dbát na vhodné pokrývky hlavy, které jsou důležité jak v létě, tak v zimě.

Pokud je nutné se s dětmi za přírodou přesunovat, dbáme na jejich bezpečnost v dopravním ruchu. Děti se učí chovat v městském provozu i veřejné dopravě. Chování v silničním provozu a oblast bezpečnosti na silnicích je jedním z důležitých vzdělávacích cílů (JANČAŘÍKOVÁ, KAPUCIÁNOVÁ, 2013, s. 30).

Děti nesmějí jíst sami žádné plody, rostliny nebo houby. Po společném určení pedagogem některé plody, jako jsou např. maliny či lesní jahody, jíst můžou. Děti učíme dbát na bezpečnost vlastní i bezpečnost druhých.

3.4.10 POBYT V PŘÍRODĚ Z POHLEDU ŠKOLSKÝCH DOKUMENTŮ

3.4.10.1 RVP PV

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) je základním dokumentem ministerstva školství. Od r. 2007 musí všechny mateřské školy tvořit své školní vzdělávací programy (ŠVP) podle tohoto dokumentu. RVP PV jim určuje společný rámec. Vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku.

Rámcové cíle jsou specifikovány do pěti oblastí rozvoje osobnosti dítěte, v nich jsou pak formulovány specifické činnosti a příležitosti, jež vedou k osvojování kompetencí, které postupně umožňují dítěti vyrovnávat se se stále širším prostředím a narůstajícími nároky života (RVP PV, s. 15):

- Biologická oblast – dítě a jeho tělo
- Psychologická oblast – dítě a jeho psychika
- Interpersonální oblast – dítě a ten druhý

- Sociokulturní oblast – dítě a společnost
- Environmentální oblast – dítě a svět

Hry v přírodě zcela jistě naplňují určité cíle z každé této oblasti a jsou prostředkem k získávání pro život potřebných kompetencí. Děti ve vztahu k těmto oblastem zdokonalují své pohybové dovednosti, získávají poznatky, hodnoty a postoje spojené se zdravým způsobem života. Dochází k rozvoji komunikace, smyslového vnímání, fantazie či tvořivosti.

Hry působí zejména na socializaci dítěte a nabízejí velmi mnoho situací osobnostního a společenského charakteru. Děti pěstují své sebepojetí, sebevědomí, sebedůvěru, odvahu, rozvíjejí vůli a odpovědnost. Učí se respektovat pravidla a práva ostatních, ovládat emoce a osvojují si morální hodnoty. Hry v přírodě pomáhají bezesporu vytvořit kladný vztah ke kulturním hodnotám, přírodě samotné i její ochraně. (DVOŘÁKOVÁ, 2011).

3.4.10.2 Legislativa

Legislativní dokumenty, které vymezují přímo či blízce podmínky vztahující se k tématu venkovního pobytu dětí předškolního vzdělávání, mají podobu zákonů nebo vyhlášek.

Ve vyhlášce č. 410/2005 Sb. o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, kterou vydává Ministerstvo zdravotnictví v dohodě s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvem práce a sociálních věcí je v odstavci o prostorových podmínkách psáno o konkrétních rozměrech a stanovených podmínkách pro venkovní plochy pro děti předškolního věku.

Dále je v odstavci o provozních podmínkách hovořeno o venkovním pobytu dětí předškolního věku takto:

V zařízeních pro výchovu a vzdělávání a provozovnách pro výchovu a vzdělávání pro děti předškolního věku je denní doba pobytu venku zpravidla 2 hodiny dopoledne, odpoledne se řídí délkou pobytu dětí v zařízení. V zimním i letním období lze dobu pobytu venku upravit s ohledem na venkovní teploty. Pobyt venku může být dále zkrácen nebo

zcela vynechán pouze při mimořádně nepříznivých klimatických podmínkách a při vzniku nebo možnosti vzniku smogové situace. V letních měsících se provoz přizpůsobí tak, aby bylo možné přenést výchovnou činnost dětí do venkovního prostředí nebo stíněných teras v co největším rozsahu.

Co se týká bezpečnosti dětí při pobytu venku, je ve školském zákoně, ve vyhlášce č. 14/2005 Sb. o předškolním vzdělávání, v paragrafu 5 - Péče o zdraví a bezpečnost dětí psáno, že k zajištění bezpečnosti dětí při pobytu mimo místo, kde se uskutečňuje vzdělávání, stanoví ředitel mateřské školy počet pedagogických pracovníků tak, aby na jednoho pedagogického pracovníka připadlo nejvýše

- a) 20 dětí z běžných tříd, nebo
- b) 12 dětí ve třídě, kde jsou zařazeny děti se zdravotním postižením.

Výjimečně může ředitel mateřské školy zvýšit počty dětí uvedené

- a) v písm. a), nejvýše však o 8 dětí, nebo
- b) v písm. b), nejvýše však o 11 dětí.

Při zvýšení počtu dětí podle výše uvedeného odstavce nebo při specifických činnostech, například sportovních činnostech, nebo při pobytu dětí v prostředí náročném na bezpečnost určí ředitel mateřské školy k zajištění bezpečnosti dětí dalšího pedagogického pracovníka, ve výjimečných případech jinou zletilou osobu, která je způsobilá k právním úkonům a která je v pracovněprávním vztahu k právnické osobě, která vykonává činnost mateřské školy.

Při zajišťování zotavovacích pobytů, popřípadě výletů pro děti určí ředitel mateřské školy počet pedagogických pracovníků tak, aby byla zajištěna výchova dětí, včetně dětí se zdravotním postižením, jejich bezpečnost a ochrana zdraví.

4 PRAKTICKÁ ČÁST – SOUBOR HER A JEJICH REALIZACE

4.1 ÚVOD K PRAKTICKÉ ČÁSTI

Zní to jako samozřejmost, kde jinde by se měly odehrávat hry, když ne v původním přírodním prostředí. Zdá se nám, že her v přírodě jaksí ubývá. Stěhují se do umělých areálů, speciálních center i do hal. Jsme přesvědčeni, že část aktivit mládeže, by měla stále probíhat v přírodě, v prostředí, které nabízí nepřeberné množství podnětů pro všestranný rozvoj. Potřebu kontaktu s přírodou pociťujeme v moderní společnosti stále palčivěji (NEUMAN, 1998, s. 227).

Hry v přírodě jsou součástí velkého komplexu pohybových her. Encyklopedií a souborů věnujících se právě hrám v přírodě najdeme mnoho, nejznámější u nás je Velká encyklopedie her v přírodě od Miloše Zapletala (1985), kde jsem se také mimo jiné inspirovala.

V níže uvedeném souboru předkládám hry, které se mohou odehrávat na louce, v lese, na hřišti, či hry za pochodu. Hry je možné hrát s jakoukoliv věkovou skupinou, ale pro účel této práce jsou zaměřeny na děti předškolního věku, s nimiž jsou také realizovány. Každou hru jsem tak obohatila o svou reflexi z praxe.

Hry podporují spolupráci, odvahu, houževnatost, tvořivost i samostatné rozhodování. Vedle výchovných aspektů je kladen důraz také na rozvoj pohybových schopností a taktického jednání.

Přírodní prostředí umocňuje vliv her na účastníky akce. Toho využíváme k rozvoji zájmu o přírodu, její poznávání i ochranu. V každé aktivitě se snažíme, aby po nás v přírodě nezůstávaly žádné stopy.

Hry a aktivity v přírodě, které v této práci uvádím, jsou připomenutím, nabídkou k vyzkoušení a k úpravě či navržení her nových.

4.2 ŠKATULATA S URČOVÁNÍM STROMŮ

Téma: jehličnaté a listnaté stromy

Prostředí: les

Vzdělávací cíle: rozvoj obratnosti, rychlé reakce, postřehu, osvojení dovednosti rozpoznat jehličnaté a listnaté stromy, orientace v prostoru

Věk dětí: 4-6 let

Pomůcky: žádné (případně fáborky pro označení stromů)

Popis:

Na jednom místě v lese či parku určíme stromy, u nichž budeme hrát. Rozlišíme, o jaký strom se jedná, zda jehličnatý nebo listnatý. Označíme o jeden strom méně, než je dětí. Každý si stoupne k jednomu stromu a uprostřed zůstane dítě, na které žádný strom nezbyl. To vyvolává formulku: „Škatulata, batulata, hýbejte se z místa na místo.“ Na to se všichni musí přesunout k jinému stromu. U každého stromu smí být pouze jedno dítě, rozhoduje, kdo bude u stromu první. Vyvolávač využije přesunu k tomu, aby také obsadil nějaký strom, který se právě uvolní. Dítě, na které žádný strom nezbyl, opět říká formulku a vše uvede znovu do pohybu.

Modifikace:

Při hře, v prostoru s listnatými i jehličnatými stromy, můžeme udělat hru trochu obtížnější a volit varianty, kdy se děti budou přesouvat pouze od jehličnatých stromů k jehličnatým nebo naopak pouze od listnatých k listnatým. Pokud nám to typy stromů umožní, můžeme volit i varianty s konkrétními názvy stromů.

Obrázek 1

Obrázek 2

Reflexe:

Je dobré si místo, kde budeme hrát, předem vytipovat. Je třeba zvolit správný prostor, kde nejsou stromy příliš daleko od sebe, je jich dostatečný počet a zároveň je kolem nich dostatečný prostor pro bezpečný pohyb dětí.

Hra je jednoduchá. Děti ji neznaly, a tak z počátku realizace trochu tápaly v pravidlech, ale po pár zkušebních kolech již bylo všem vše jasné. Uvedené modifikace pak už nikomu problém nedělaly. Pro modifikaci hry s určováním stromů je nutná znalost těchto stromů. Děti je tedy třeba před zařazením této hry se stromy seznámit či si je s nimi zopakovat.

4.3 LESNÍ PEXESO

Téma: les a přírodní materiál

Prostředí: les, park

Vzdělávací cíle: rozvoj paměti, poznávání přírodnin, rozvoj matematických schopností – orientace v prostoru a rovině

Věk dětí: 5-6 let

Pomůcky: přírodní materiál

Popis:

Připravíme v lese mřížku (můžeme vyrýt do písku) o 9 políčkách. Do každého pole umístíme jednu přírodninu (klacík, šišku, list, kámen, atp.) Necháme dětem nějaký čas na prohlédnutí a pak mřížku zakryjeme. Pošleme děti, aby našly v okolí vše, co v mřížce viděly a umístily to na jedno místo. Pak zkontrolujeme.

Modifikace:

Obtížnější variantou je, když připravíme vedle skryté mřížky s přírodninami ještě jednu shodnou mřížku a děti se pokusí umístit jimi nalezené přírodniny i na stejné místo, jako jsou v mřížce původní. Dalším stupněm obtížnosti je při prohlížení předmětů se nechat dítě dívat na mřížku z jedné strany a při vkládání předmětů do prázdné mřížky je postavit ze strany opačné.

Obrázek 3

Obrázek 4

Reflexe:

Posbírat přírodniny na jednu hromadu není takový problém, ale dát je také na správné místo je už úkolem náročnějším. Děti se musí skutečně soustředit. Výborně se také rozvíjí jejich orientace v rovině.

4.4 CO NA STROM NEPATŘÍ

Téma: stromy, listy stromů

Prostředí: les

Vzdělávací cíle: rozpoznání odlišností, umět pojmenovat konkrétní listy, rozvoj postřehu, pozornosti, vynalézavosti

Věk dětí: 4-6 let

Pomůcky: izolepa, listy listnatého stromu, barevná plastová víčka od lahví, provázek

Popis:

Hře předchází krátká příprava. Vybereme stromy, které mají několik větví na dosah. Na větve připevníme provázkem plastová víčka od lahví. Na každý strom použijeme jinou barvu víčka. Vytvoříme skupiny po 5 hráčích. Pro každou skupinu připravíme jeden strom s přivázaným víčkem. Každá skupina dostane mapku v barvě víčka, kde je vyznačeno, na kterém stromě mají hledat. Úkolem je najít strom a na něm to, co na něj nepatří. Správným řešením je najít víčko shodné barvy jako je mapka.

Modifikace:

Těžší variantou je hledat list, který na strom nepatří. Vezmeme jeden list z jiného stromu a izolepou ho připevníme za řapík na větev mezi ostatní listy. List necháme děti

hledat. Po nalezení listy správně určíme. Naopak jednodušší variantou je přivázat na strom různé předměty, které jsou snadno viditelné.

Obrázek 3

Reflexe:

Hru je třeba mít dobře připravenou. Musíme najít místo se stromy, kde lze dosáhnout na větve a předem připevnit víčka, předměty či listy. Dále si musíme vytipovat místo, odkud budou děti vycházet a podle toho správně nakreslit jednoduchou mapku s cestou ke stromu. Hra je možná trochu náročnější na přípravu, ale děti ji skutečně ocení.

4.5 HRA S OBLÁZKY

Téma: přírodniny

Prostředí: les, hřiště

Vzdělávací cíle: zlepšit obratnost, naučit se trpělivosti, porovnávání velikosti

Věk dětí: 4-6 let

Pomůcky: oblázky

Popis:

Děti vyzveme, aby se prošly po okolí a našly si každý jeden oblázek. Položí si jej na hřbet ruky a prudkým pohybem jej vyhodí do vzduchu. Ruku otočí a kamínek chytí do dlaně. Děti zkusí vyhazovat oblázek opakovaně, až se jim ho povede chytit. Když aktivita dítěti jde, zvyšujeme počet kamínků. Po chvíli vyhlásíme soutěž o nejlepšího chytače. Každý dostane pět pokusů a vyhodnotíme počty chycení.

Modifikace:

Oblázky pak použijeme k porovnávání. Najdeme 5 oblázků různých velikostí a barev. Podle pokynu učitelky je děti srovnávají. Např. od nejmenšího po největší nebo naopak. Najdou nejtmavší či nejsvětlejší oblázek. Určí, který oblázek je největší nebo nejmenší, atp.

Obrázek 6

Obrázek 7

Reflexe:

Vyhodit kamínek je jednoduché, ale znovu ho chytit do dlaně, chce trochu cviku. Výborně tak zlepšujeme obratnost, soustředěnost a trpělivost dětí. Oblázky, s kterými jsme si pohráli, je pak příjemné různými způsoby porovnat. Což vede k rozvoji předmatematických schopností.

4.6 VYMĚŇOVAČKA - STROM

Téma: strom

Prostředí: les, louka

Vzdělávací cíle: procvičování třídění, usuzování, kooperace při vyměňování dětí, rozvoj reakční rychlosti

Věk dětí: 4-6 let

Pomůcky: obrázky jednotlivých částí stromu nebo opravdové části stromu (kořen, list, větev, kůra, květ, plod) v počtu odpovídajícím počtu dětí

Popis:

Děti sedí v kruhu, před sebou mají vyobrazené jednotlivé části stromu. Každý jeden obrázek. Při vyslovení názvu části stromu se děti sedící u konkrétní části zvednou, projdou středem kruhu, usadí se na jiné volné místo a prohlédnou si, jestli si sedají k správnému obrázku. Tím proběhne kontrola.

Modifikace:

Variantou je hrát hru se skutečnými částmi stromu.

Obrázek 8

Obrázek 9

Reflexe:

Hru je vhodné zařadit po probrání tématu, kde se děti učí o jednotlivých částech stromu. Je to výborné procvičení těchto znalostí. Lze si ji nejprve zahrát ve třídě pouze s obrázky a později venku s opravdovými částmi stromu. Hru lze určitě využít i v jiných tématech.

4.7 POZNEJ ŽIVOU PŘÍRODU NA VLASTNÍ OČI

Téma: lesní rostlinstvo a jeho části

Prostředí: les, za pochodu

Vzdělávací cíle: upevnění znalostí o lesních stromech a jeho částech

Věk dětí: 4-6 let

Pomůcky: žádné

Popis:

Učitelka předem vytipuje lokalitu v přírodě, která je běžně dostupná a dobře ji zná. Učitelka dětem před vycházkou předkládá obrázky konkrétních druhů stromů, jejich listů, šišek atp., aby děti měly základ pro úspěšné uplatnění ve hře.

Učitelka zvolá název stromu a žáci se k němu rozběhnou a dotknou se kmene. Upevňují si takto poznávání stromů v přírodě. Obdobným způsobem mohou žáci přinést list, plody stromů aj.

Modifikace:

Hra je vhodná hrát také za pochodu.

Obrázek 10

Reflexe:

Děti tato hra velice baví a i například při únavě z venkovního pobytu v nich při návratu do školky či domů probouzí zájem a aktivuje je.

4.8 ZTRACENÁ ZPRÁVA

Téma: les, geometrické tvary

Prostředí: les, park

Vzdělávací cíle: rozvoj spolupráce, rychlosti, orientace v prostoru

Věk dětí: 4-6 let

Pomůcky: lístky papíru, fix

Popis:

Ve vytipované lokalitě v přírodě schováme 12 lístečků s nakreslenými znaky – kruh, čtverec, trojúhelník nebo stačí tři různé barvy puntíků na lístečkách. Lístečky jsou na zemi, na keřích či stromech ve výšce očí. Děti rozdělíme na tři skupiny a každé skupině určíme tvar nebo barvu, kterou mají hledat. Kdo najde správný lístek, donese ho učitelce a může hledat dále. Učitelka zaznamenává výsledky, v závěru pak zhodnotí rychlost provedení.

Modifikace:

Hru můžeme hrát se stejným počtem lístků, jako je dětí. Dítě, které najde lístek, doběhne k paní učitelce a už se znovu nevrací hledat. Vítězí družstvo, které najde první všechny lístky své skupiny.

Obrázek 11

Obrázek 12

Reflexe:

Tato hra děti také velmi baví. Není problém, jako bylo v našem případě, když poslední družstvo nemohlo jeden lístek najít, aby s hledáním posledního lístku pomohli všichni. Děti si procvičily orientaci v prostoru, běh v terénu a procvičily si znalosti o geometrických tvarech a barvách.

4.9 POCHODOVÁ HRA

Téma: jakékoliv

Prostředí: za pochodu

Vzdělávací cíle: rozvoj pozornosti, rychlosti, orientace v prostoru

Věk dětí: 4-6 let

Pomůcky: žádné

Popis:

Po cestě přírodou si s dětmi domluvíme signály, které když uslyší, musí podle nich reagovat. Na povel rychlík musí všichni předběhnout paní učitelku a jít před ní. Na povel traktor naopak musí jít všichni za učitelkou. Na povel letadlo udělají všichni dřep. Úkol se provede a plynule se zase pokračuje v cestě. Učitelka libovolně signály střídá.

Modifikace:

Můžeme si vymyslet mnoho jiných signálů. Třeba na povel kachna půjdou všichni v dřepu, na povel rak, půjdou všichni pozpátku, na povel klokan budou skákat, atp.

Obrázek 13

Obrázek 14

Reflexe:

Hra je vhodná hrát za pochodu, kdy děti např. při delší chůzi udržíme nebo znovu přivedeme k pozornosti. Hra nám pomůže potlačit určitou monotónnost a rozptýlí mysl dětí. Pravidla jsou jednoduchá, nebyl problém s realizací.

4.10 PAVOUČÍ SÍŤ

Téma: hmyz

Prostředí: les

Vzdělávací cíle: rozvoj obratnosti, orientace v prostoru, spolupráce

Věk dětí: 4-6 let

Pomůcky: lano, (zvoneček)

Popis:

Najdeme v lese nebo někde v parku příhodné místo mezi dvěma stromy, kde uvážeme provaz (lano) tak, aby z něj vznikla „pavoučí“ síť. Lano je různě taženo ve výšce od kotníků dětí až po prsa. Na jedno z lan uvážeme zvoneček. Děti necháme postupně prolézat skrz síť. Každý se musí snažit, aby se zvonek nerozezněl (aby se nedotkl lana).

Modifikace:

Děti můžeme rozdělit do dvou skupin a počítat, jaké družstvo se při prolézání vícekrát dotklo lana. Děti mohou utvořit dvojice a jeden druhému napovídat, jak správně mezi lany prolézt, aby se lana nedotkli.

Obrázek 15

Obrázek 16

Reflexe:

Na uvázání lana je třeba trochu delší příprava. Starší děti mohou s uvazováním lana pomáhat. Samotnému prolézání lany předcházela krátká motivace, že jsme všichni obratní broučci a snažíme se prolézt skrz pavoučí síť tak, abychom se žádného lana nedotkli a neprobudili tak pavouka. Děti se opravdu snažily, spolupracovaly a vzájemně si napovídaly kudy a jak je síť nejlepší prolézt.

4.11 KULIČKY

Téma: jarní hry – kuličky

Prostředí: hřiště

Vzdělávací cíle: rozvoj jemné motoriky, spolupráce, orientace v prostoru, poznávání barev

Věk dětí: 4-6 let

Pomůcky: kuličky

Popis:

Venku na hřišti nebo v parku si připravíme startovací čáru. Každé dítě bude mít svou kuličku. Naučíme se do ní cvrknat. Pak uspořádáme závody, kdo docvrkne od startovací čáry nejdále.

Modifikace:

Kuličky můžeme hrát i klasicky do důlku nebo můžeme připravit z písku a různého materiálu co nejzajímavější dráhu a kuličku po ní posílat. Kuličky můžeme využít i k dalším hrám, jako je třídění podle barev či porovnávání velikosti.

Obrázek 17

Obrázek 18

Reflexe:

Cvrnkání kuliček dětem šlo. Protože jsme měli různé barvy, zapojili jsme i variantu na družstva, kdy spolupracovaly vždy děti, které měly stejně barevné kuličky. Byla jsem až překvapená, jak tato skutečně jednoduchá hra dětí baví.

4.12 JAK JE DLOUHÁ MINUTA

Téma: čas

Prostředí: hřiště

Vzdělávací cíle: rozvoj rychlosti, orientace v prostoru a čase

Věk dětí: 4-6 let

Pomůcky: žádné

Popis:

Nejprve si s dětmi povídáme o čase, co je to chvíle, co se dá stihnout za den, hodinu či minutu. Venku si připravíme startovací čáru. Hru je vhodné hrát na hřišti, na běžeckém oválu. Řekneme dětem, aby se pokusily odhadnout jak je asi minuta dlouhá. Řekneme jim, aby vyběhli od startovací čáry a zastavili se, až si budou myslet, že už uběhla minuta. Po té vyhodnotíme, které dítě bylo odhadu nejbližší. Hru můžeme zkusit několikrát opakovat.

Modifikace:

Místo běhu se mohou děti pokusit např. stát „minutu“ na jedné noze.

Obrázek 19

Obrázek 20

Reflexe:

Tato hra byla pro děti zpočátku náročná. K rozpoznání času ještě nemají takový odhad. Ale o to byla hra zajímavější. Po opakování různých možností, co lze za minutu stihnout, už se všichni zlepšili. Do běhu se zapojili všichni vždy s plnou vervou.

4.13 SBÍRÁNÍ LISTŮ

Téma: druhy stromů

Prostředí: za pochodu

Vzdělávací cíle: upevnění znalosti druhů stromů, rozvoj postřehu

Věk dětí: 4-6 let

Pomůcky: žádné

Popis:

Na cestě do přírody oznámíme dětem, že se mají každý pokusit nasbírat co nejvíce různých druhů listů, které na cestě uvidí. Vždy od každého druhu jeden. V cíli spočítáme kdo má listů nejvíce a pokusíme se společně určit druhy.

Modifikace:

Sbírat se mohou například i různé druhy lesních plodů nebo na jaře či v létě určovat různé druhy květin.

Obrázek 21

Reflexe:

Děti často sbíraly listy stejného druhu, které se lišily např. barvou. V cíli jsme si ale vše objasnili. Hledání a sběr listů po cestě všechny opravdu zaujal.

4.14 NEJCHYTŘEJŠÍ V ČELE

Téma: přírodniny

Prostředí: za pochodu

Vzdělávací cíle: upevnění znalostí, rozvoj postřehu

Věk dětí: 4-6 let

Pomůcky: žádné

Popis:

Hra je vhodná hrát na cestě do přírody. Děti jdou v zástupu a učitelka se vždy prvního ptá na nějakou otázku z přírody. Např. Co je tohle za strom nebo jak se jmenuje tahle květina nebo jaké je to zvíře. Když dotázaný správně odpoví, zůstává dále v čele zástupu. Pokud správnou odpověď nezná, přesune se nakonec zástupu a na otázku odpovídá další hráč.

Modifikace:

Ptát se nemusíme pouze na přírodniny, ale hru můžeme hrát i s otázkami z jiných probraných oblastí.

Obrázek 22

Obrázek 23

Reflexe:

Další hra, která se hodí za pochodu. Děti hra baví a rozvíjí jejich vědomosti. Je nutné volit přiměřené otázky věku dětí. Otázky je vhodné mít předem připravené.

4.15 OBLÁZKOVÁ ŠTAFETA

Téma: přírodní materiál

Prostředí: louka, hřiště

Vzdělávací cíle: rozvoj rychlosti, obratnosti, spolupráce

Věk dětí: 4-6 let

Pomůcky: oblázky

Popis:

Hra je vhodná hrát za teplého počasí někde na louce. Děti rozdělíme na dvě stejně početné skupiny. Každá skupina si nasbírá dvacet oblázků, velkých asi jako kaštany. Děti se posadí v trávě do zástupu tak, že je mezi nimi přibližně půl metru mezera. Každá skupina má svůj zástup. Na začátku má všech dvacet oblázků před sebou první v každém zástupu. Na startovní signál podá jeden oblázek druhému, druhý se otočí a podá třetímu, a tak putuje oblázek od hráče k hráči, až se dostane do ruky poslednímu v zástupu a ten ho položí za sebe na zem. Mezitím jsou už na cestě druhý, třetí, čtvrtý až dvacátý oblázek. Když k poslednímu v zástupu doputuje dvacátý oblázek, zvedne ruku na znamení, že jeho družstvo závod dokončilo.

Modifikace:

Ve hře můžeme obměňovat styl podávání. Děti mohou příště podávat oblázek ve stoje rozkročmo, tedy v předklonu pod nohama nebo horem za hlavou. Počet kamenů nebo případně jiných předmětů je možné snížit a přizpůsobit množství a schopnostem dětí.

Obrázek 24

Obrázek 25

Reflexe:

Při této hře se v dětech probouzí skutečná soutěživost. Povzbuzují se vzájemně a snaží se pečlivě spolupracovat při předávání oblázku.

4.16 TREF KÁMEN

Téma: přírodní materiál

Prostředí: louka, hřiště

Vzdělávací cíle: rozvoj obratnosti, jemné motoriky

Věk dětí: 4-6 let

Pomůcky: oblázky

Popis:

Připravíme si na zemi startovací čáru. Asi metr před ní položíme větší kámen. Všechny děti si najdou oblázek přibližně velikosti kaštanu. Postupně se snaží každý hodit oblázek ze startovací čáry tak, aby ůkl o kámen. Za přímý zásah si hráč započítá dva body za nepřímý (odrazem od země) jeden bod. Když se všichni vystřídají, odsune učitelka kámen o kus dál a všichni na něj znovu postupně hodí svůj oblázek. Na konci zhodnotíme, kdo nasbíral nejvíce bodů.

Modifikace:

Místo házení přímo na kámen, můžeme soutěžit o to, kdo hodí oblázek nejbliže k velkému kameni.

Obrázek 26

Obrázek 27

Reflexe:

Dětem je vhodné dát více pokusů, aby si vyzkoušely, jakou silou je třeba oblázek hodit a zkusily si tak zkoordinovat správně pohyb.

4.17 PŘETAHOVÁNÍ POKAŽDÉ JINAK

Téma: jarní hry

Prostředí: louka

Vzdělávací cíle: rozvoj obratnosti, síly, spolupráce

Věk dětí: 4-6 let

Pomůcky: lano

Popis:

Střed lana označíme šátkem a 1m od středu na každou stranu vymežíme na zemi linie, za které se nesmí dostat střed lana, jinak družstvo prohrává. Na povel vedoucího se družstvo snaží přetáhnout šátek na svoje území.

Modifikace:

Svážeme dvě lana ve středu tak, aby vznikly čtyři konce. Kolem středu označíme čtverec o straně asi jednoho metru. Přetahovat se budou čtyři družstva, zvítězí to, které přetáhne spoj lan přes svou stranu čtverce. Nebo můžeme zvolit přetahování tak, že na každé straně začne přetahovat jeden hráč a postupně na povel učitelky přibíhají druzí, třetí až bude tahat celé družstvo.

Obrázek 28

Obrázek 29

Reflexe:

Děti je vhodné rozdělit na vyrovnaná družstva tak, aby byly přibližně stejně silná.

4.18 CO VŠECHNO NAJDEŠ V LESE

Téma: přírodní materiál

Prostředí: les

Vzdělávací cíle: rozvoj rychlosti, postřehu

Věk dětí: 4-6 let

Pomůcky: přírodniny

Popis:

Vyhlásíme soutěž, kdo v krátkém časovém limitu nasbírá co nejvíce druhů přírodnin. Po uplynutí limitu pedagog společně s dětmi určí, kdo co přinesl a v jakém počtu. Nakonec pedagog určí vítěze.

Modifikace:

Soutěž můžeme vyhlásit také pro družstva. Děti rozdělíme do několika skupinek a počet přinesených přírodnin se počítá celé skupině jako celku.

Obrázek 30

Obrázek 31

Reflexe:

Hra je jednoduchá. Sběr přírodnin nebyl problémem ani pro ty nejmladší. Společně ve skupince pak správně určit druhy přírodnin pomáhali starší děti.

4.19 LAVINA

Téma: spolupráce

Prostředí: louka, hřiště

Vzdělávací cíle: rozvoj rychlosti, vytrvalosti, spolupráce

Věk dětí: 4-6 let

Pomůcky: žádné

Popis:

Hra se hraje na družstva. Všichni stojí na startovní čáře. Před každým družstvem je ve vzdálenosti asi 10 m dobře viditelná meta. Na povel vybíhají první členové družstev, oběhnou metu a vracejí se zpátky na start, kde berou za ruku druhé členy svého družstva. Společně opět oběhnou metu a přibírají dalšího. Takto hra pokračuje, dokud metu neoběhne celá spojená skupina. Pak se začnou jednotliví hráči postupně odpojovat ve stejném pořadí, jako vybíhali. Hra končí, až poslední člen oběhne metu a vrátí se do cíle. Cílem hry nemusí být rychlost provedení, ale správnost. Jde o spolupráci dětí, aby při běhu udržely spojené ruce.

Modifikace:

Hru můžeme hrát opačným způsobem. Napřed vyběhne celá spojená skupina a postupně se bude jeden člen odpojovat. U menších dětí je vhodnější, aby se při skupinovém běhu drželi např. švihadla, aby jim zůstala jedna ruka volná pro snadnější běh.

Obrázek 32

Obrázek 33

Reflexe:

Hru je lepší hrát po méně početných skupinkách, aby obíhání met na jednoho nebylo příliš mnoho. Je dobré rozdělit děti na vyrovnané skupiny.

4.20 ÚNIK Z BLUDIŠTĚ

Téma: spolupráce

Prostředí: les

Vzdělávací cíle: rozvoj pozornosti

Věk dětí: 5-6 let

Pomůcky: lano nebo pevná šňůra, šátek na oči

Popis:

V průchodném lese napneme mezi stromy šňůry tak, že se často kříží. Konec šňůry znamenající východ zřetelně označíme. Hráči zavážeme oči šátkem a postavíme ho do bludiště, smí se pohybovat jen podél šňůry. Směr může měnit jen u stromů nebo tam, kde se šňůry kříží. Jeho úkolem je najít východ z bludiště.

Modifikace:

Do bludiště můžeme rozmístit více hráčů najednou.

Obrázek 34

Obrázek 35

Reflexe:

Hra je pro malé děti poměrně náročná. Občas je třeba jim poradit a nasměrovat je správnou cestou.

4.21 OBLÉKACÍ ZÁVODY

Téma: oblečení

Prostředí: louka, hřiště

Vzdělávací cíle: rozvoj obratnosti, rychlosti

Věk dětí: 4-6 let

Pomůcky: žádné

Popis:

Na dvacetimetrovém úseku postupně každý odloží v určených intervalech stejné části oblečení, včetně bot a ponožek a postaví se na startovní čáru. Na povel vedoucího všichni vyběhnou a cestou se postupně oblékají. Vítězí jednotlivec nebo družstvo, které je v cíli úplně a správně oblečené.

Modifikace:

Můžeme dětem připravit speciální kostýmy, které si budou postupně po cestě oblékat. Hru můžeme hrát také ve dvojicích, kdy jeden druhému při oblékání pomáhá.

Obrázek 36

Reflexe:

U malých dětí stačí jen pár kousků oblečení, které se snadno obléká. Ve hře nám nejde o rychlost, ale o správnost a pečlivost při oblékání.

5 DISKUSE

Všechny hry byly při realizaci přijaty velmi pozitivně. Děti byly každou hrou zaujaty a ztrácely pojem o čase, což je typická známka správného zapálení do hry. Hry je třeba vždy upravit pro konkrétní skupinu dětí a přizpůsobit je specifikům skupiny. U každé hry uvádím krátkou reflexi, jak byla hra zvládnuta nebo upravena.

Hra je pro děti nejvhodnějším prostředkem k provádění pohybových aktivit. Uplatňují v ní tak svoji přirozenou potřebu pohybu. Příroda je prostředím, které k pohybovým činnostem vybízí. Pobyt v ní má na organismus pozitivní vliv. Je třeba dětem přírodu přiblížit, ukázat jim její krásu a opravdovost, vtáhnout je do ní. Sami ji pak v dospělosti budou vyhledávat k relaxaci, k čerpání energie nebo k provozování pohybových aktivit.

6 ZÁVĚR

Inspirací pro hry mi byly níže uvedené publikace a internet. Uvedené hry můžeme využít při mnoha příležitostech, jsou vhodné hrát na louce, zahradě, v lese, na hřišti či za pochodu.

Za každou hrou je uvedena bezprostřední reflexe z realizace a některé hry jsou doplněny také o fotografie. Reflexemi i fotografiemi se snažím přiblížit skutečnost a postřehy z konkrétního provedení. Doufám, že hry přinesly inspiraci a podněty pro zařazení nových prvků do připravovaných programů. Pokusila jsem se v hrách ukázat, jak lze snadno vytěžit maximum prožitků, vykouzlit radost a úsměvy dětí, které jim hry přináší.

Všechny hry jsou zaměřeny na pohyb venku a v přírodě, který je zvláště v dnešní době pro děti tak důležitý. Hry jsou nejen zábavou, ale slouží také jako prostředek výchovy ke spolupráci, ke zlepšení komunikace mezi dětmi a ke zvýšení fyzické a psychické kondice.

Soubor her je určen k využití v mateřských školách nebo v různých organizacích s dětmi předškolního věku. Je tedy určen pro učitele MŠ či volnočasové pedagogické pracovníky nebo přímo rodičům, aby je inspiroval třeba i k tvorbě her vlastních.

V teoretické části nejprve popisují předškolní věk dítěte a jeho specifika. Právě v tomto období je rozvoj pohybových schopností úzce spojen s osobnostním a sociálním rozvojem. Na celkový rozvoj dítěte klade předškolní vzdělávání důraz.

Dále uvádím základní pojmy o hře a jejím významu. Popisují dělení her dle různých kategorií, vysvětlují základní pravidla pro jejich přípravu a vedení. Seznamuji se zásadami bezpečnosti při hrách a pobytu venku a píše o ochraně přírodního prostředí. Zaměřuji se na význam pobytu venku.

7 RESUME

The aim of the thesis is to create a game set in the countryside and a description of their implementation with children. It should be an eye-catching display and a menu of options how can be time in nature with preschool children spend. Finally, games can be the inspiration for the creation of new games and various modifications and develop games generally known.

The theoretical part defines basic concepts of the game and the nature and describes the pre-school age child and its specifics.

8 SEZNAM LITERATURY

1. BARTŮNĚK, Dušan. *Hry v přírodě s malými dětmi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 160 s. ISBN 80-7178-539-3.
2. DOBRÝ, L. *Didaktika sportovních her*. 2. vyd. Praha: St. ped. nakl., 1988.
3. DVOŘÁKOVÁ, Hana. *Pohybové činnosti pro předškolní vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Raabe, 2009. 146s. ISBN 80-86-307-27-1.
4. DVOŘÁKOVÁ, Hana. *Pohybem a hrou rozvíjíme osobnost dítěte*. 2. vyd. Praha: Portál, 2011. 152s. ISBN 978-80-7367-819-7.
5. JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina, KAPUCIÁNOVÁ Magdaléna. *Činnosti venku a v přírodě v předškolním vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Raabe, 2013. 144 s. ISBN 978-80-7496-071-0.
6. JARKOVSKÁ, Helena. *Cvičení na velkém míči*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 216 s. ISBN 978-80-247-1751-7.
7. KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: Grada, 2005. 184 s. ISBN 80-247-0852-3.
8. KURIC, Josef a kol. *Ontogenetická psychologie*. 1. vyd. Praha: SPN, 1986. 264 s. ISBN 14-409-86.
9. MATOUŠOVÁ, Miluše. *Zdravotní tělesná výchova*. 1. vyd. Praha: Sport pro všechny, 1992. 213 s.
10. MAZAL, Ferdinand. *Soubor pohybových her pro děti mladšího školního věku*. 3. vyd. Olomouc: Hanex, 1993. ISBN 80-900925-8-6.
11. NEUMAN, Jan. *Dobrodružné hry a cvičení v přírodě*. 3. vyd. Praha: Portál, 1998. 325s. ISBN 80-7178-405-2.
12. PRŮCHA, Jan, KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2013. 184s. ISBN 978-80-262-0495-4.
13. SVOBODOVÁ, Eva a kol. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. 168s. ISBN 978-80-7367-774-9.
14. ZAPLETAL, Miloš. *Vycházky a výlety s dětmi: zážitky, objevy, hry, zábava, poznání*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 176 s. ISBN 80-7178-750-7.
15. ZAPLETAL, Miloš. *Velká encyklopedie her: Hry v přírodě*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1985. 629 s. 27-017-85.

16. <http://www.tzb-info.cz/pravni-predpisy/vyhlaska-c-410-2005-sb-o-hygienickych-pozadavcich-na-prostory-a-provoz-zarizeni-a-provozoven-pro-vychovu-a-vzdelavani-deti-a-mladistvych>
17. SOCHOROVÁ, L. Didaktická hra a její význam ve vyučování. *Metodický portál: Články* [online]. 26. 10. 2011, [cit. 2015-11-06]. Dostupný z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/13271/DIDAKTICKA-HRA-A-JEJI-VYZNAM-VE-VYUCOVANI.html>>. ISSN 1802-4785.

9 SEZNAM OBRÁZKŮ

1. Obrázek 1.....	22
2. Obrázek 2.....	22
3. Obrázek 3.....	23
4. Obrázek 4.....	23
5. Obrázek 5.....	25
6. Obrázek 6.....	26
7. Obrázek 7.....	26
8. Obrázek 8.....	27
9. Obrázek 9.....	27
10. Obrázek 10.....	28
11. Obrázek 11.....	29
12. Obrázek 12.....	29
13. Obrázek 13.....	30
14. Obrázek 14.....	30
15. Obrázek 15.....	31
16. Obrázek 16.....	31
17. Obrázek 17.....	32
18. Obrázek 18.....	32
19. Obrázek 19.....	33
20. Obrázek 20.....	33
21. Obrázek 21.....	34
22. Obrázek 22.....	35
23. Obrázek 23.....	35
24. Obrázek 24.....	36
25. Obrázek 25.....	36
26. Obrázek 26.....	37
27. Obrázek 27.....	37
28. Obrázek 28.....	38
29. Obrázek 29.....	38
30. Obrázek 30.....	39
31. Obrázek 31.....	39
32. Obrázek 32.....	40
33. Obrázek 33.....	40
34. Obrázek 34.....	41
35. Obrázek 35.....	41
36. Obrázek 36.....	42

